

Särskilt stöd i grundskolan

I den här promemorian beskrivs Skolverkets statistik om särskilt stöd i grundskolan läsåret 2014/15.

Sedan hösten 2012 publicerar Skolverket statistik om särskilt stöd i grundskolan med mätdatum den 15 oktober. Från och med hösten 2014 samlas uppgift om särskilt stöd in per elev, tidigare har insamlingen gjorts på skolenhetsnivå. Uppgifterna ingår i den officiella statistiken om elever i grundskolan.

Den följande redovisningen omfattar drygt 99,9 procent av både skolenheterna och eleverna. Sameskolan ingår inte i redovisningen.

Den 1 juli 2014 reviderades skollagen (2010:800)¹. Förändringen tydliggjorde att särskilt stöd, till skillnad från stöd i form av extra anpassningar, handlar om insatser av mer ingripande karaktär som normalt inte är möjliga att genomföra för lärare och övrig skolpersonal inom ramen för den ordinarie undervisningen. Det är insatsernas omfattning eller varaktighet, eller både omfattningen och varaktigheten, som skiljer särskilt stöd från det stöd som ges i form av extra anpassningar.

Promemorian innehåller uppgifter om hur många elever som har åtgärdsprogram och hur många elever som har någon av följande stödinsatser:

- särskild undervisningsgrupp
- enskild undervisning
- anpassad studiegång
- studiehandledning på modersmålet.

Ovanstående stödinsatser är angivna i skollagen (2011:800) och skolförordningen (2011:185). Dessa fyra stödinsatser benämns här specificerade stödåtgärder. En elev kan även ges andra stödinsatser som inte specificeras i någon reglering. Dessa ingår inte i den här redovisningen.

Åtgärdsprogram

Ett åtgärdsprogram ska utarbetas för en elev som är i behov av särskilt stöd. Av programmet ska framgå vilka behoven är, hur de ska tillgodoses och när åtgärderna ska följas upp och utvärderas. Åtgärdsprogrammen är arbetsredskap för att stödja skolans arbete med elever i behov av särskilt stöd. Samtidigt utgör de en skriftlig dokumentation av behovet av stöd och vilka åtgärder som ska vidtas.

Lsåret 2014/15 är det 6,8 procent av eleverna som har ett åtgärdsprogram, vilket motsvarar 64 600 elever. Andelen har nästan halverats sedan läsåret före, då drygt 12 procent hade ett åtgärdsprogram. Minskningen beror troligen på lagändringen som inneburit att många elever inte har behov av åtgärdsprogram och särskilt stöd

---

¹ Se vidare 3 kap. 5a § skollagen (2010:800)

PM

2 (10)

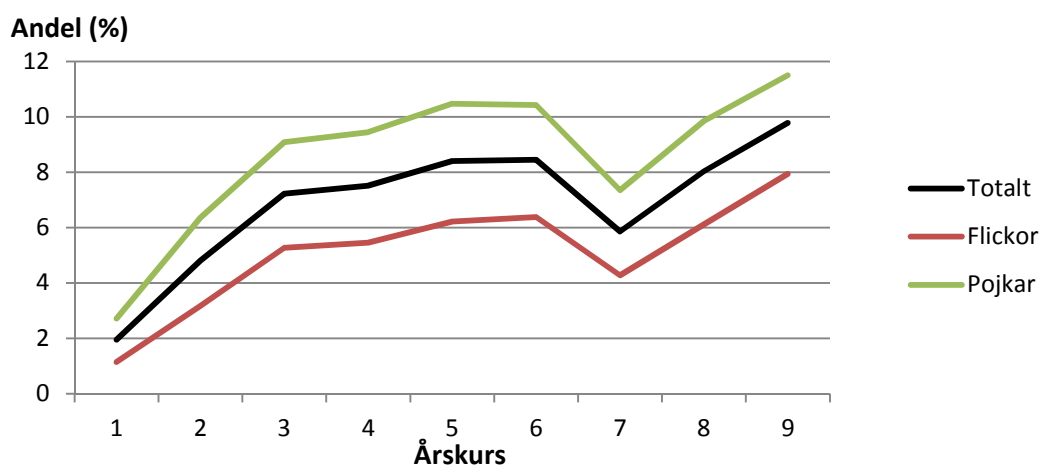
eftersom stödinsatser har satts in i form av extra anpassningar. Det är fortfarande vanligare att pojkar har ett åtgärdsprogram, totalt har 5 procent av flickorna och drygt 8 procent av pojkarna åtgärdsprogram.

Majoriteten av eleverna som har ett åtgärdsprogram, nästan 70 procent, har någon annan form av särskilt stöd än särskild undervisningsgrupp, enskild undervisning, anpassad studiegång eller studiehandledning på modersmålet. Nästan 3 procent av alla elever i grundskolan hade dock någon av ovanstående åtgärder för särskilt stöd utan något registrerat åtgärdsprogram.

En rundringning gjordes för att undersöka varför särskilt stöd sätts in utan åtgärdsprogram. De flesta av dessa elever förefaller vara nyanlända elever där skolenheterna uppgett att de inte hinner invänta ett beslut om åtgärd utan snabbt behöver ge eleverna särskilt stöd. Över hälften av de elever som rapporterades in med någon av de specificerade stödåtgärderna utan ett åtgärdsprogram har studiehandledning på modersmålet, vilket kan förklaras av att studiehandledning på modersmålet kan ges som extra anpassning. Det förekom även att skolenheter har missat att rapportera åtgärdsprogram respektive bedömt det särskilda stödet som väldigt begränsat och inte utarbetat ett åtgärdsprogram, vilket skulle kunna tolkas som att det egentligen handlar om extra anpassningar.

Andelen elever med åtgärdsprogram varierar beroende på i vilken årskurs eleverna går. Andelen elever med åtgärdsprogram ökar från årskurs 1 till 5. Därefter sker en minskning mellan årskurs 6 och årskurs 7 och sedan ökar åter andelen åtgärdsprogram fram till årskurs 9. Andelen elever med åtgärdsprogram är som högst i årskurs 9. Drygt 11 procent av pojkarna och 8 procent av flickorna hade ett åtgärdsprogram i årskurs 9 läsåret 2014/15.

Diagram 1 Andel (%) elever i grundskolan som har åtgärdsprogram, per årskurs totalt samt fördelat på flickor och pojkar läsåret 2014/15

Många elever byter skolenhet mellan årskurs 6 och årskurs 7. Nedgången i andelen elever med åtgärdsprogram mellan dessa årskurser kan bero på att åtgärdsprogram ska omprövas vid byte av skolenhet och att en elevs behov av särskilt stöd på en

skolenhet inte per automatik behöver innebära att eleven är i behov av särskilt stöd på en annan. Den första stödinsatsen som ska sättas in är extra anpassning och det är först när den stödinsatsen inte anses tillräcklig som ett åtgärdsprogram behöver utarbetas. Den fortsatta ökningen av åtgärdsprogram i de högsta årskurserna skulle kunna förklaras av att skolenheten först har satt in extra anpassningar som sedan visat sig vara otillräckliga.

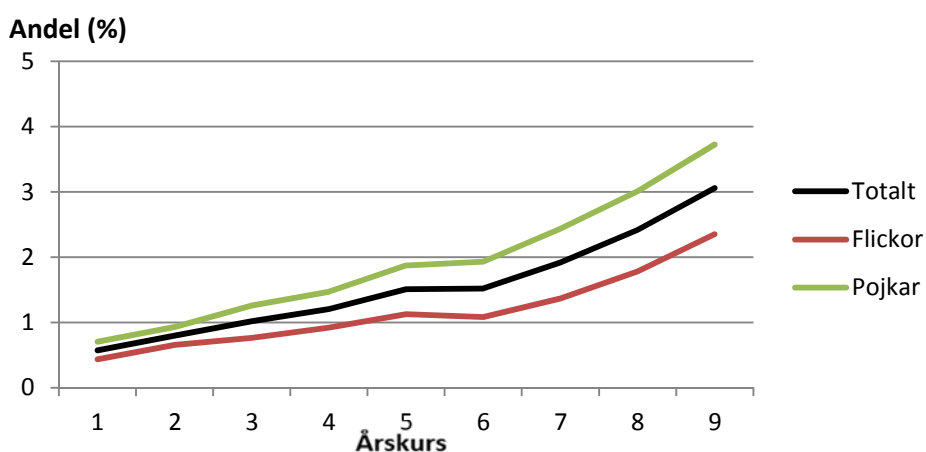
Statistik från tidigare, innan lagändringen som förtydligade användningen av extra anpassningar, visade dock på samma nedgång. Detta talar för att det finns en risk att elevers behov av särskilt stöd inte uppmärksammas vid skolenhetsbyten.

Särskild undervisningsgrupp och enskild undervisning

Särskilt stöd ska som huvudregel enligt skollagen ges inom den elevgrupp som eleven tillhör. Om det finns särskilda skäl får ett beslut om åtgärdsprogram innebära att särskilt stöd ges utanför den grupp som eleven normalt tillhör, antingen enskilt eller i grupp. När undervisningen ges i en annan undervisningsgrupp kallas det att eleven placeras i särskild undervisningsgrupp. Det avgörande för om åtgärden ska betraktas som en placering i särskild undervisningsgrupp eller som enskild undervisning handlar framför allt om hur långvarig och omfattande placeringen är.²

Totalt får 1,5 procent av eleverna i grundskolan stöd i en särskild undervisningsgrupp, vilket motsvarar 14 400 elever. Föregående läsår var motsvarande andel 1,8 procent. Det är vanligare att pojkar får stöd i en sådan grupp. I diagrammet nedan visas att åtgärden blir vanligare ju högre upp i årskurserna eleverna kommer. I årskurs 9 får 3,7 procent av pojkarna och 2,4 procent av flickorna stöd i en särskild undervisningsgrupp.

Diagram 2 Andel (%) elever i grundskolan med särskilt stöd i form av särskild undervisningsgrupp, per årskurs totalt samt fördelat på flickor och pojkar läsåret 2014/15

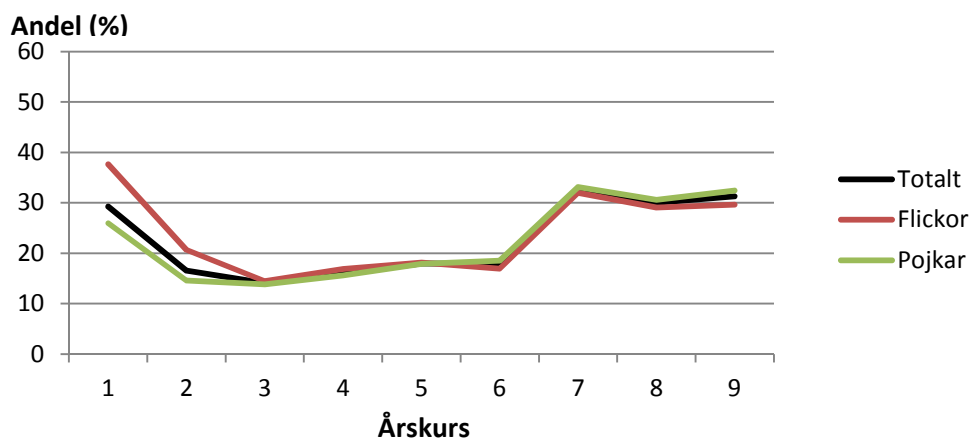
² Skolverket (2014), Allmänna råd för arbete med extra anpassningar, särskilt stöd och åtgärdsprogram

PM

4 (10)

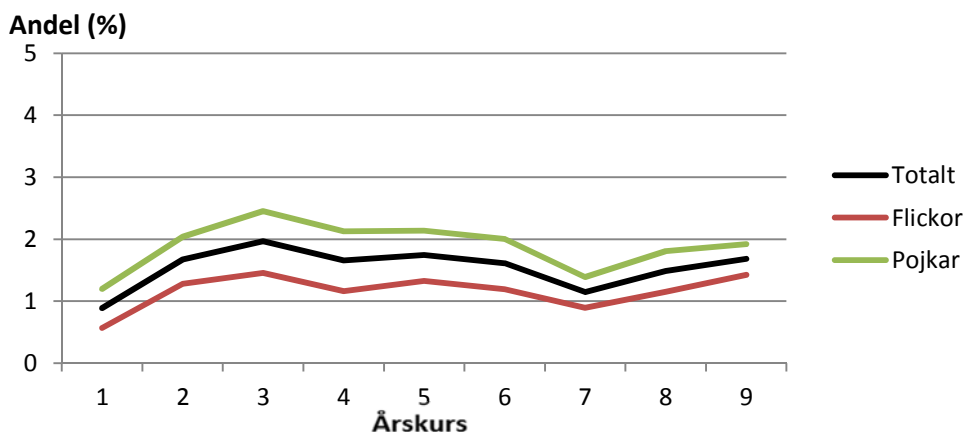
I årskurs 1 får nästan 30 procent av eleverna med åtgärdsprogram särskilt stöd i form av särskild undervisningsgrupp. Andelen elever i särskild undervisningsgrupp bland de elever som fått åtgärdsprogram sjunker sedan årskurs 2 och 3. Detta innebär att när ytterligare elever i behov av särskilt stöd upptäcks i årskurs 2 och 3 ges det särskilda stödet oftare i form av andra åtgärder. Från och med årskurs 4 ökar andelen igen, mellan årskurs 6 och 7 fördubblas nästan andelen och därefter ligger andelen ganska stabilt på drygt 30 procent. Av eleverna med åtgärdsprogram i årskurs 9 har 30 procent av flickorna och 32 procent av pojkarna stöd i särskild undervisningsgrupp.

Diagram 3 Andel (%) elever i grundskolan med särskilt stöd i form av särskild undervisningsgrupp bland de elever som har åtgärdsprogram, fördelat per årskurs totalt samt fördelat på flickor och pojkar läsåret 2014/15

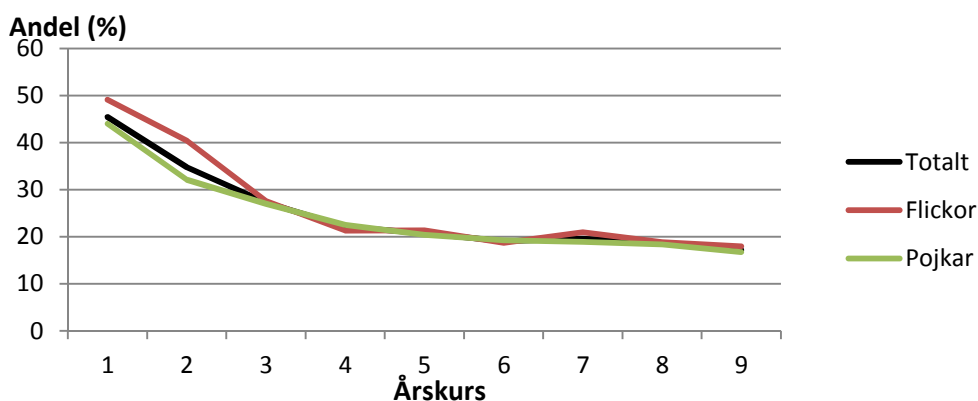
Totalt får 1,5 procent av eleverna i grundskolan särskilt stöd i form av enskild undervisning, vilket motsvarar 14 600 elever. Föregående läsår var motsvarande andel 1 procent. Även för enskild undervisning är det vanligare att pojkar får stödet. Andelen elever med enskild undervisning är högst i årskurs 3. Därefter sjunker andelen fram till årskurs 7, men ökar sedan igen mellan årskurs 7 och 9.

Diagram 4 Andel (%) elever i grundskolan som får enskild undervisning, per årskurs totalt samt fördelat på flickor och pojkar läsåret 2014/15

Av alla elever med åtgärdsprogram är det nästan 23 procent som har enskild undervisning. Åtgärden är vanligast i årskurs 1 där drygt 45 procent av elevgruppen har denna åtgärd. Sedan sjunker andelen stadigt fram till årskurs 6, i årskurs 7 ökar andelen något bland flickorna och därefter sjunker andelen igen. Det är något vanligare att flickor får särskilt stöd i form av enskild undervisning i de lägre årskurserna.

Diagram 5 Andel (%) elever i grundskolan som får särskilt stöd i form av enskild undervisning bland de elever som har åtgärdsprogram, fördelat per årskurs totalt samt fördelat på flickor och pojkar läsåret 2014/15

Anpassad studiegång

Om det särskilda stödet inte i rimlig grad kan anpassas efter elevens behov och förutsättningar får ett beslut om särskilt stöd innebära avvikelser från den timplan som annars gäller för utbildningen. Ett beslut om anpassad studiegång behöver föregås av noggranna överväganden, eftersom det kan innebära att eleven lämnar

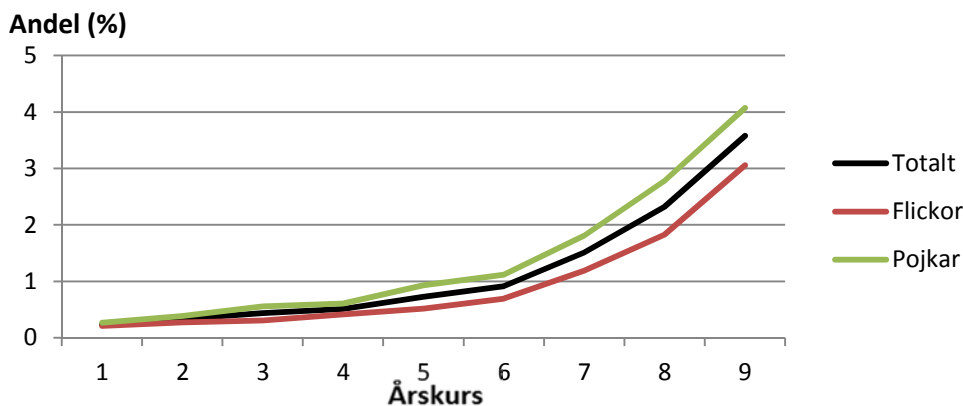
PM

6 (10)

skolan utan fullständig utbildning och utan behörighet till gymnasieskolans nationella program.³

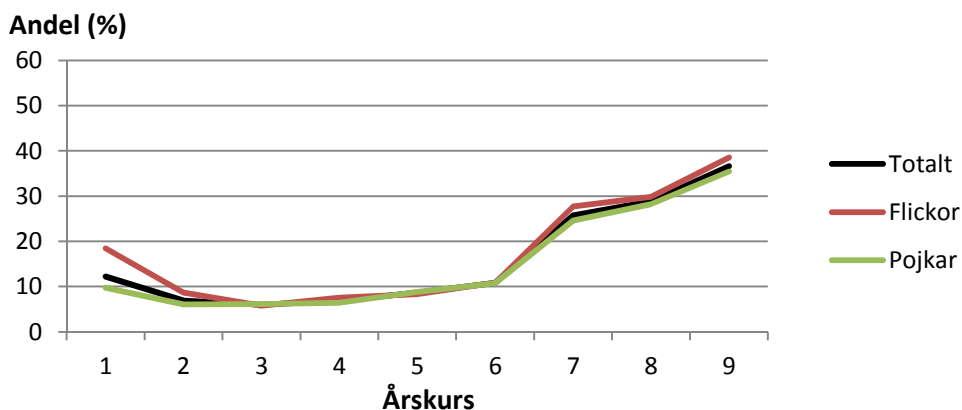
Andelen elever i grundskolan som har anpassad studiegång uppgår till drygt 1 procent av samtliga elever, nästan 10 700 elever. Även andelen elever med denna form av särskilt stöd tilltar från årskurs 1 till årskurs 9, från 0,2 procent till 3,6 procent. Andelen pojkar som har anpassad studiegång är något högre.

Diagram 6 Andel (%) elever i grundskolan med anpassad studiegång, per årskurs totalt samt fördelat på flickor och pojkar läsåret 2014/15

Av alla elever med åtgärdsprogram har nästan 17 procent anpassad studiegång. Även här kan man se att anpassad studiegång är en form av särskilt stöd som minskar mellan årskurs 1 och 3 och tilltar i de högre årskurserna. I årskurs 3 är det ungefär 6 procent av eleverna med åtgärdsprogram som har anpassad studiegång och i årskurs 7 är andelen uppe i 26 procent. I årskurs 9 är det nästan 39 procent av flickorna och drygt 35 procent av pojkarna med åtgärdsprogram som har anpassad studiegång.

Diagram 7 Andel (%) elever i grundskolan som får särskilt stöd i form av anpassad studiegång bland de elever som har åtgärdsprogram, fördelat per årskurs totalt samt fördelat på flickor och pojkar läsåret 2014/15

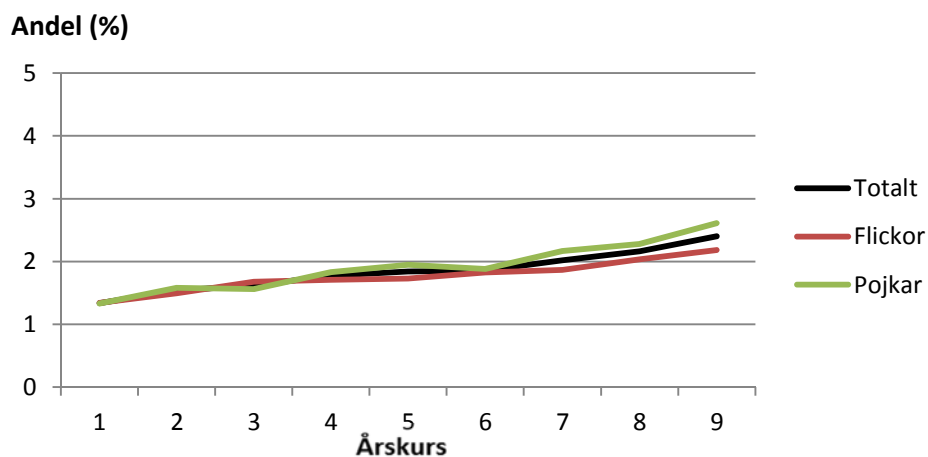
³ Ibid

Studiehandledning på modersmålet

En elev ska få studiehandledning på sitt modersmål, om eleven behöver det. En elev som ska erbjudas modersmålsundervisning och som före sin ankomst till Sverige har undervisats på ett annat språk än modersmålet får ges studiehandledning på det språket i stället för på modersmålet, om det finns särskilda skäl.⁴

1,8 procent av eleverna i grundskolan, vilket motsvarar 17 300 elever, har studiehandledning på modersmålet. Andel elever med studiehandledning tilltar något i grundskolans högre årskurser. Fram till årskurs 5 är det ungefär en lika stor andel flickor som pojkar som har handledning på modersmålet. Från och med årskurs 6 ökar andel pojkar i något högre utsträckning än flickor.

Diagram 8 Andel (%) elever i grundskolan med studiehandledning på modersmålet, per årskurs totalt samt fördelat på flickor och pojkar läsåret 2014/15

Studiehandledning på modersmålet kan ges som extra anpassning. Majoriteten, 75 procent av eleverna med studiehandledning på modersmålet har inte något åtgärdsprogram. Andelen elever med åtgärdsprogram är som lägst i årskurs 1 där andelen uppgår till 12 procent, därefter ökar andelen upp till årskurs 6. Mellan årskurs 6 och 7 minskar andelen från 28 procent till 24. I årskurs 9 har nästan var tredje elev med studiehandledning på modersmålet ett åtgärdsprogram.

⁴ Studiehandledning på modersmålet regleras i 5 kap. 4 § skolförordningen (2011:185)

Översikt av stödinsatserna

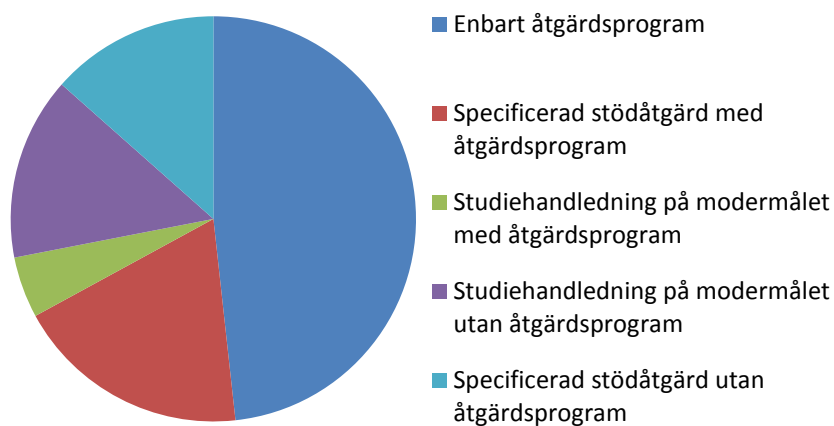
Totalt har 88 500 elever⁵, vilket motsvarar 9,4 procent av eleverna i grundskolan, ett åtgärdsprogram, särskilt stöd i särskild undervisningsgrupp, enskild undervisning, anpassad studiegång eller studiehandledning på modersmålet eller någon kombination av dessa.

Nästan 43 000 elever har ett åtgärdsprogram utan någon av de specificerade stödåtgärderna. En elev kan även ges andra stödinsatser som inte specificeras i någon reglering och därför inte kan redovisas på samma sätt.

Ungefär 17 000 elever har åtgärdsprogram och minst en av stödinsatserna enskild undervisning, särskild undervisningsgrupp eller anpassad studiegång.

Studiehandledning på modersmålet kan ges som extra anpassning och det är därför inte nödvändigt att eleven har ett åtgärdsprogram. Nästan 13 000 elever har studiehandledning på modersmål utan åtgärdsprogram. Dessutom har nästan 12 000 elever någon av de andra specificerade stödåtgärderna utan något rapporterat åtgärdsprogram.

Diagram 9 Andel (%) elever med åtgärdsprogram och specificerade stödåtgärder, läsåret 2014/15

⁵ Här ingår inte elever i konfessionella skolenheter. Detta beror på att Skolverket inte samlar in uppgifter på individnivå från denna inriktning med anledning av personuppgiftslagen (1998:204).

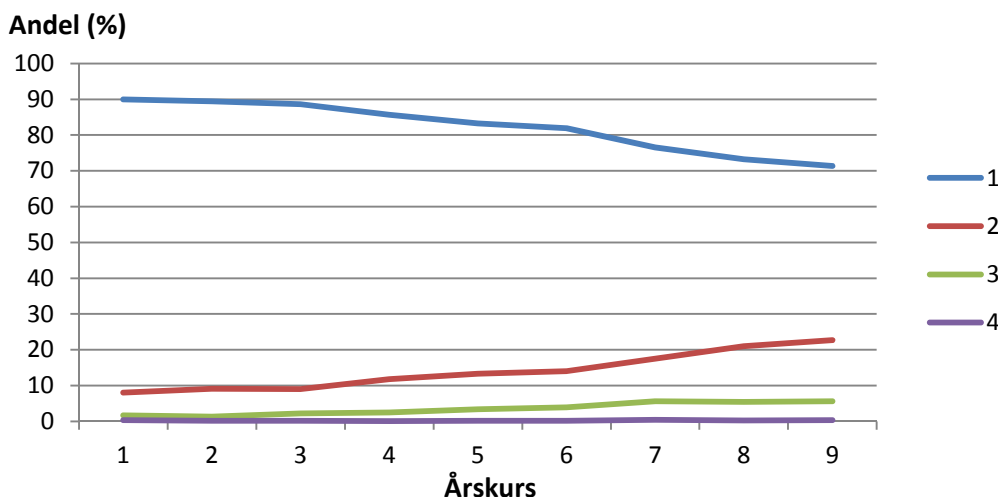
Kombinationer av stöd

Särskild undervisningsgrupp, enskild undervisning, anpassad studiegång och studiehandledning förekommer i olika utsträckning och i olika kombinationer. Totalt har ungefär 5 procent av samtliga elever i grundskolan en eller flera av dessa stödinsatser.

Av alla de elever som har någon specificerad stödåtgärd är det 80 procent som har endast en av de fyra formerna.

Totalt 15 procent har två, 4 procent har tre, medan ett fåtal, 0,22 procent, har alla fyra formerna. Det är en högre andel av eleverna i de högre årskurserna i grundskolan som har två eller tre av dessa former.

Diagram 10 Andel (%) elever med 1, 2, 3 eller 4 av de specificerade stödåtgärderna av de elever som får dessa stöd, fördelat per årskurs läsåret 2014/15

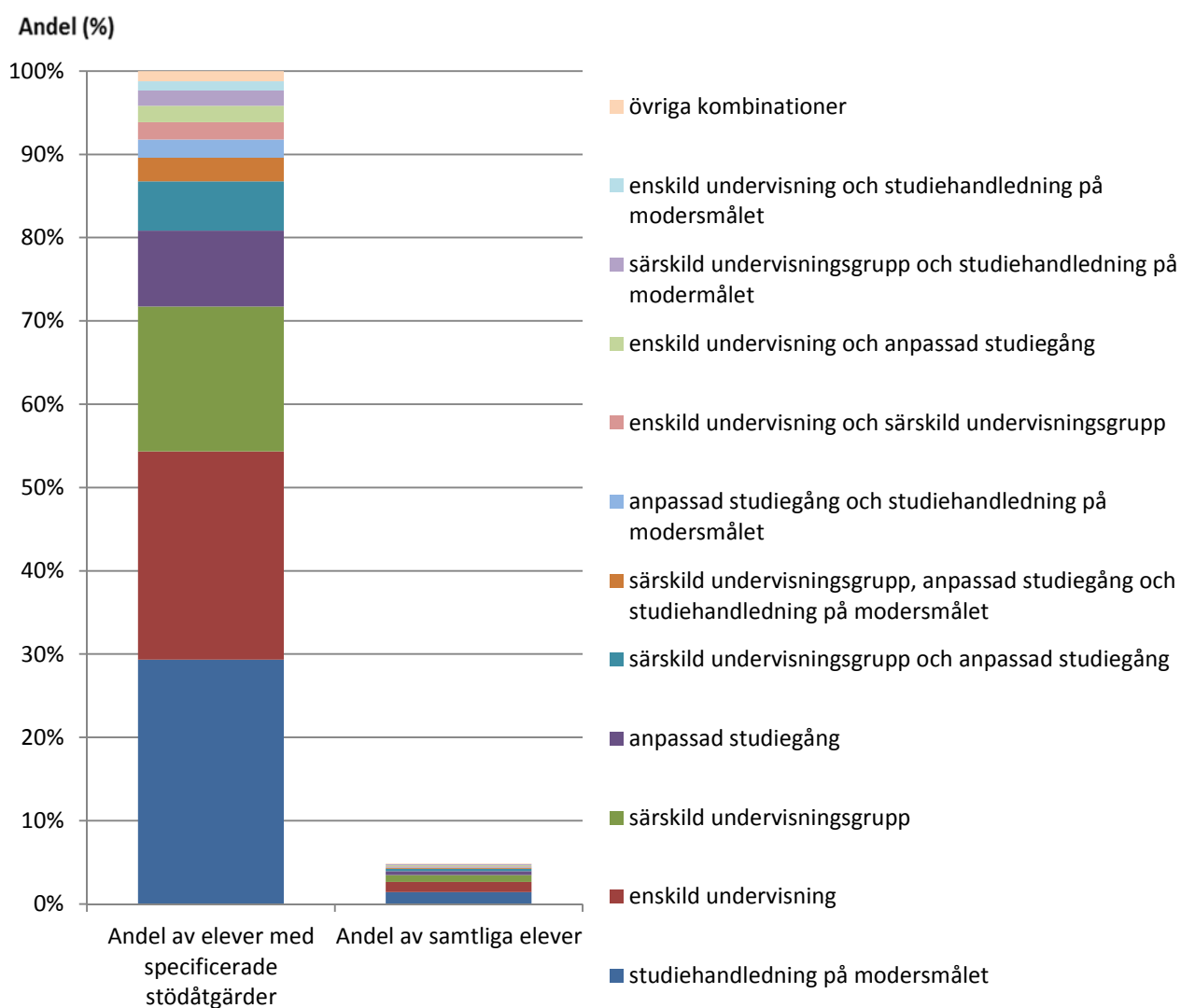
Det vanligaste är att en elev enbart har studiehandledning på modersmålet. Nästan 30 procent av eleverna med specificerade stödåtgärder har enbart denna form. Näst vanligast är enskild undervisning, som 25 procent av dessa elever har som enda specificerad stödåtgärd. Därefter följer särskild undervisningsgrupp, 17 procent, och anpassad studiegång, 9 procent.

När det gäller kombinationer av åtgärder är den vanligaste att elever i särskild undervisningsgrupp även har anpassad studiegång, nästan 6 procent. Dessa två former av särskilt stöd kombineras också med studiehandledning på modersmålet. Nästan 3 procent av eleverna med dessa stödåtgärder hade alla tre specificerade stödåtgärderna och ytterligare drygt 2 procent av dessa elever hade anpassad studiegång kombinerat med studiehandledning på modersmålet.

PM

10 (10)

Diagram 11 Andel (%) elever med olika kombinationer av de specificerade stödåtgärderna, läsåret 2014/15

Tabeller på Skolverkets webbplats

Tabeller om särskilt stöd finns på Skolverkets webbplats under länken ”Statistik & utvärdering/Statistik i tabeller”. Där finns Sveriges officiella statistik om elever och skolor för läsåret 2014/15 och tidigare läsår på riksnivå.